

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΝ
1932

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΑΙ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τοῦ Α' Γυμνασίου Ἰωαννίνων

Περὶ τῆς ἐν Ἠπειρῷ μαντικῆς.

Οἱ τρόποι μαντικῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν πολλοί¹, ὡς ἡ οἰωνοσκοπία, ἔμπυροσκοπία, κοσκινομαντεία, ζφομαντεία καὶ τέλος κ' ἐκ διαφόρων ἄλλων ἐν χρήσει ὄντων ἀντικειμένων τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ πλεῖστα ἢ μᾶλλον πάντα τὰ εἶδη ταῦτα τῆς μαντείας θέλομεν ἴδει κατωτέρω χρησιμοποιούμενα ἔτι καὶ νῦν ἐν Ἠπειρῷ καὶ θέλομεν συσχετίσει—ὅσον ἔνεστι— ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα.

Τὸν Ἠπειρώτην καὶ τὴν Ἠπειρώτισσαν ἀπασχολεῖ πολὺ ὁ θάνατος συγγενοῦς ἢ φίλου ἢ οἰκείου, ἢ ἐπάνοδος τοῦ ἀξενιτευμένου», ἢ ἀπὸ τούτου λῆψις ἐπιστολῆς ἢ οἰασδῆποτε πληροφορίας, ὁ πλουτισμὸς ἢ μὴ τοῦ ξενιτευμένου ἢ τῆς οἰκογενείας, ἢ ἐπικειμένη ἀκρίβεια ζωῆς, ἢ ἔκρηξις πολέμου, ἢ καλὴ ἢ κακὴ τύχη ταξειδίου ἢ μιᾶς ἐπιχειρήσεως, τὸ γένος τοῦ τεχθησομένου τέκνου ἢ ζῶου κ.λ.π. Ἀναλόγως προσέτι καὶ πρὸς τὰς ἀσχολίας, εἰς ὧν τὴν ἐπίδοσιν ἀφιερώνονται, καὶ τὰ ἐπαγγέλματα, ἐν ἑκάστη περιοχῇ τῆς Ἠπειροῦ διεμορφώθησαν καὶ αἱ σχετικαὶ μαντεῖαι καὶ ἀνάλογα μαντικὰ μέσα. Ὁ θάνατος ἐμπνέει τρόμον καὶ ἐπιζητεῖται νὰ προγνωσθῇ, τοῦ ἀξενιτευμένου» τὰ βράσανα εἶναι πολλὰ καὶ πρέπει ἢ οἰκογένειά του νὰ γνωρίζῃ τὰ κατ' αὐτήν, αἱ παρθένοι δὲ τῆς Ἠπειροῦ ἐπαληθεύουσι διὰ τῶν μαντειῶν τῶν τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Λυσιστράτη, 596—7).

«τῆς δὲ γυναικὸς μικρὸς ὁ καιρὸς, κἄν τούτου μὴ πιλάβηται οὐδεὶς ἐθέλει γῆμαι ταύτην· ὀτιτυομένη δὲ κίθηται».

¹) Σοφοκλ. Οἶδ. Τύρανν. 310. Ἰδ. καὶ Φ. Κουκοιλέ, ἐκ τοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν, ἐν Ἀθήναις, 1920, σ. 42—3.

Ἡ παροῦσα συλλογὴ περιέχει μαντείας ἐκ τεσσαράκοντα περίπου χωρίων¹⁾ διαφόρων τμημάτων τῆς Ἑπείρου.

Βραχυγραφικὸς Πίναξ

Ἀμ. == Ἀμμότοπος (πρόην Κουμπιτσιᾶδες).	Πλ. == Παλιόροφος
Ἀν. == Ἀνεμόραχη (πρ. Μπούγα)	Πγ. == Πάπυγκον
Ἀκ. == Ἀνωκλήσι (πρ. Γκοῦριτσα)	Πρ. == Παρακάλαμον
Ἀχ. == Ἀραχωβίτσα	Πτ. == Πάτερον
Ἀρ. == Ἄρτα	Πν. == Πεντόλακκον.
Β. == Βουργαρέλιον	Πα. == Πέτα
Βτ. == Βουτηνόςσι	Πσ. == Πυρσόγιαννη.
Βρ. == Βρυσσχόρι.	Πλσ. == Πλατανούσα.
Ββ. == Βωβοῦσα.	Ῥ. == Ῥάμια.
Γρ. == Γηρομέριον	Ῥτ. == Ῥιτσιανά.
Γμ. == Γοργόμυλος.	Ῥμ. == Ῥωμανό.
Γβ. == Γρεβενίτιον.	Σ. == Σαγιαδά
Δ. == Δαφνωτή.	Σκ. == Σεκλίστα
Δλ. == Δολιανά.	Σλ. == Σκλίβανη.
Ι. == Ἰωάννινα.	Σπ. == Σκοῦπα.
Κ. == Κωστακιό.	Τ. == Τετράκωμον.
Μ. == Ματσούκιον.	Τσ. == Τσερνέσιον.
Μλ. == Μελισσουργοί.	Φ. == Φιλιάτες
Μπ. == Μεσόπυργος	Χ. == Χόσεψη.
ΠΑ. == Παλαιὰ Ἀλώνια	

¹⁾ Συλλογὴ μαντειῶν ἐκ Παπίγκου τοῦ Ζαγορίου ἐδημοσιεύθη ἐν Λαογρ. τ. Η' σ. 217-9 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Ἀναγνωστοπούλου, καὶ ἄλλαι ἐν «Ζωγραφείῳ Ἀγῶνι», Ἑπειρωτικοῖς Ἡμερολογίοις καὶ Ἑπειρ. Χρον. ἔτ. Δ' σ. 195-6. Τὴν παροῦσαν συλλογὴν ἤρξαμην νὰ καταρτίζω ἐν Βουργαρελίῳ, ἔνθα ὑπηρέτησα ὡς Διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνικοῦ σχολείου, τὴν ἐπηύξησα δὲ κατὰ τὴν τῆ παροτρύνσει τοῦ κ. Κ. Μπαλατσούκα γενομένην περιοδείαν εἰς Δῆμον Ἡρακλείας, καὶ συνεπλήρωσα ἐν Πρεβέζῃ καὶ Ἰωαννίνοις κατὰ τὰς ὄρας σχολῆς ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν μου καθηκόντων. Ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τοὺς συντρέξαντας εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς συλλογῆς ταύτης: Φ. Ἀλεξίου (Ἀμμότοπος), Ἀρ. Παπαγιάννην (Ἀνεμοράχη), Δημ. Τζαβέλλαν (Ἀραχωβίτσα καὶ Παλαιὰ Ἀλώνια), Ν. Παντίσην (Βρυσσχόριον), Τσαπάραν (Βωβοῦσαν), Ἰω. Τζανούμην (Γοργόμυλος), Π. Γιαννάκην (Κωστακιό), Γ. Κωσταδήμιαν (Ματσούκι), Σιόλαν (Πάπυγκον), Γ. Καμαρίναν (Πέτα), Χ. Σερβετᾶν (Ῥιτσιανά), Ἀμ. Χούσον (Σκοῦπα), Κων. Τσάπαλην (Τετράκωμον), Ἀπ. Γούλαν καὶ Κ. Πουρναρᾶν (Χόσεψη).

1. Ἀγριόχηνα.

βλ. Νήσσα.

2. Αἰξ.

1) Ἄμα σφάϊζ γίδ' κι' δῆς νὰ δαγκάσ' ντ' γλῶσσατ', κι' ἄλλον θὰ σφάξης ἢ θὰ σ' τοῦ σκουτώσουν. Βρ.

2) Ἄμα τοῦ τραῖ πααιν' σ' γκαλύβα ντζουπάν' κι' ξυέτι, λέν' οἱ τζιουμπάνδισ πῶς σίγουρα θὰ βροξί. Μλ.

3) Ἄμα μιὰ γίδα γεννήσ' τρίμ κατσίκια, ὅλα τὰ γίδια θὰ χαθοῦν. Πγ.

4) Ἄμα προνκόβουν τὰ γίδια, «θὰ φάν τοῦ νικουκὺρ» λέει οὐ κόσμους. Πγ.

3. Ἄλας.

1) Ἄμα στοῦ σπὶτ' τύχ' κι' δὲ ῥίξουν καθόλ' ἄλατ' στοῦ ψουμι ἢ σὶ ξηρὸ φαί, ὅπους σὶ πίττα, π' δὲν μπορεῖ νὰ βάλ' ἄλατ' ἄμα ψτῆ, κάπγοιους ἀπ' τοῦ σπὶτ' θὰ πιθάν. Μλ. Ρτ.

2) Ἄμα δώσ' ἄλατ' τ'ν μπρουτουχρουνιά, εἶνι κακό. Τοῦ ἴδιου, δταν βασ'λέψ' οὐ ἥλιους. Β. Ι. Αρ.

βλ. Δ. Ἀρμυροκουλλούρα.

Τὸ ἄλας ὡς μαντικὸν μέσον ἦτο ἐν χρήσει καὶ πρὸ ἀρχαίους, ὡς συνάγομεν ἐκ τῆς καθαρτικῆς του δυνάμεως (Εὐρ. Ἰφ. Ταύρ. 1193— Θεοκρ. 26, 95-6— Dittenberger, Sylloge Inscr. gr.² ἀρ. 877, στ. 15— Prott-Ziehen, Leges Graec. sacrae, ἀρ. 6 τ. Ι στ. 25— Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας τ. Α', 1883, σ. 109) καὶ τῆς ἀλεξιτηρίου κατὰ τῶν κακῶν (Ἀνατολ. Ἐπιθεώρησις, 1873, σ. 571— Ἐστία, 1882, τ. ΙΔ' σ. 594,—Κανελλάκη, Χιακὰ ἀνάλεκτα, σ. 361— Φ. Κουκουλέ, Οἶνουτιακά ἐν Χανίοις, 1908, σ. 82-3— Κρητικὴ Στοά, τ. Β', Ἡράκλειον, 1910, σ. 229-32— Πολίτου, Παροιμίαι, τ. Α', σ. 440— Λαογρ. τ. Β' σ. 167-71 καὶ ΣΤ' σ. 314-16).

4. Ἄλευρον.

1) Ἄμα κουσκινίζουν στοῦ σπὶτ' κι' γίν' στοῦ σκαφίδ' λάκκους, κάποιους θὰ πιθάν'. Βρ. Μ. Πα. Ρτ.

Πρβλ. Ἑπειρωτ. Χρονικ. ἔτ. Δ' [1929] σ. 165.

2) Ἄμα τ' νύχτα δανεῖς ἄλευρ' ἢ ψουμι ἢ κάτ' ἀπ' τοῦ σπὶτ' κι' τοῦ ἰδοῦν τ' ἀστέργια, χουρὶς σιέπασμι, θὰ τὰ χάϊς. Γι' αὐτὸ ἄμα βασ'λέψ' οἱ ἥλιους δὲ δίνουν τίτουτι. Πα.

3) Τ'μ πρώτ' Τρητηῆ (Σεπτεμβρίου) δὲ βγάζουν τίπουτα ἀπ' τοῦ σπὶτ' οὔτ' ἄλευρ' δαν'κό, γιατί δὲν κἀν' νὰ ζ'γιάζουν Ρτ.

βλ. λ. Ἀρμυροκουλλούρα.

5. Ἀνατολή.

Τὸ σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, ἐξ οὗ ἐμφανίζεται τὸ μαντικὸν σημεῖον ἢ πρὸς ὃ τείνει ὁ μαντευόμενος, ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὸ ποιῶν τοῦ οἰωνοῦ, ὡς καὶ παρ' ἀρχαίοις.

6. Ἄνεμος.

Ἄμα φ'σάει ζουρλαέρας (ὁ διεγείρων κονιορτούς), θάχουμι χ'μῶνα Πλ.

7. Ἄνθρωποι.

1) Ἄμα τοῦ προυί, μόλις βγῆς ἀπ' τοῦ σπίτ', δῆς ἄνθρουπου μουδιακὸ (=κακόν, σκυθρωπόν), κάτ' κακὸ θὰ πάθ'ς αὐτὴ τ'ν ἡμέρα. Τοῦ ἴδιου, π'παθαίν'ς κι' ὅταν πααίν'ς γιὰ ταξίδ'. Πγ.

Τ'μ προυτουμιὰ ἄμα ἰδῆς ἄνθρουπου καλόν, ἤπραγου, ὅχ' γρουσοῦζ'κου, θὰ πααίνουσι οἱ δ'λειές σ' πουλὺ καλά, ἀλλιῶς ἄσκημα ὄλου τοῦ μῆνα Πλ.

2) Ἄμα στοῦ δρόμου βρῆς παππᾶ, σταυρώνιτι οὐ δρόμους κ' εἶνι κακό Βτ. Πλ.

Τοῦ ἴδιου, α) ὅταν στοῦ δρόμου βρῆς παππᾶ πρὶν τοῦ μισ'μέρ'. Βρ.

β) ὅταν παντέχ'ς παππᾶ Πν.

γ) ἄμα σ' κόψ' τοῦ δρόμου παππᾶς. Πα. Σκ. Γι' αὐτὸ δένουν κόμπου στ' μαντήλ' νὰ μὴ πάθουν κακό. Σκ.

8. Χριστούγεννα.

3) Τὰ Χ'στούγινα πρέπ' στοῦ σπίτ' πρῶτα-πρῶτα νὰ καλ'μερίσ' θηλ'κός, γιὰτὶ τότες θὰ γίνουσι τ' ἄρνουκάτσ'κα θηλ'κά. Ρτ. Ὅμοίως ἐν Μ.

Ἰδῶ ἡμεῖς τ'χουμι σὶ πουλὺ καλὸ νάρθ' κουρίτσ' πρώτου στοῦ σπίτ' τ'μ πρώτ' μέρα τὰ Χ'στούγινα, γιὰτὶ τὰ γίδια μας κὶ τ' ἄλλα θὰ γινήσουσι θηλ'κά. Ἄμ' ἔρθ' πιδί, θὰ γεννήσουσι σιρκὰ (=ἄρσενικά). Ι.

Ὅμοίαν πρόληψιν ἰδ. ἐν Σοποϊῶ Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η', σ. 216-7)

9. Πρωτοχρονιά.

4) Τ'μ προυτουχρουμιὰ οὐ πρῶτους π' θάρθ' σπίτ', ἂν εἶνι πιδί, εἶνι καλό, ἂν εἶνι γέρους, κακό. Βρ. Σπ.—Εἰς Σπ. κὶ τ'μ μπρουτουμιὰ, ἄμα ἰδοῦν παντριμένουν ἄντρα ἢ γ'ναῖκα, εἶνι κακό.

Αἱ ἀνωτέρω μαντεῖαι φαίνονται συνέχεια ἀρχαίων μαντικῶν δοξασιῶν, ὡς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐκ τῶν παρ' Ἰωάννη Χρυσοσιόμφ (Migne, Πατρολ. τ. 49 Β ε' στ. 239 ἐκ Λαογρ. τ. Η' σ. 10-11).

10. Διάφοροι μαντεῖαι.

5) Στ' αὐτὶ τ' ὀργαλειῶν βάζουν μιὰ βέργα κ' πέφτ', ὅταν ξιτ'λίτι τοῦ νέμα. Αὐτὴ τ'μ παίρ' μὲ τ' γλώσσα αὐτῆ, π' ὑφαίν' κὶ βγαίν' ὄξ'

ἀπ' τοῦ σπίτ'. Περπατεῖ στοῦ δρόμου κι' ὄπγοιουν ἰδῆ, κουπέλλα ἢ πιδί, καλὸν ἢ κακόν, τέτοιουν θὰ γεννήσ' ἢ ἀγκαστρομέν'. Αὐτὴ π' θὰ τ'μ πάρ' ντ' βέργα, πρέπ' νὰ ὑφαίν' κι' ἢ ἀγκαστρομέν', νᾶνι στοῦ σπίτ' τοῦ ἴδιου πῶχ' τὸν ἀργαλειό. Δὲν πιάνιτι, ἂν εἶνι γιὰ ἄλλ' γκαστρομέν'.

6) Ἐμα οἱ πιθαμένους, π' τὸν βάζουν στ' γ κάσα, γύρ' τοῦ κιφάλ' του ἢ δῶθι ἢ κείθι, θὰ πιθάν' κι' ἄλλους. Βρ. Εἰς Μλ. λέν: «κι' ἄλλουν θὰ πάρ' μαζί τ'».

7) Ὄταν τὰ πιδιά νίβουγι βασίλιμα ἡλιοῦ, τότες λέν, πῶς θὰ πιθάν' ἢ μάννα τ'ς κι δὲγ κᾶν'. Γμ.

Ἐμα νίβουμῖσι τοῦ βράδ', παθαίνουν οἱ γονοί μας. Μ.

8) Ἐμα τοῦ πιδί μπουσλήσ', θάρθ' μ'σαφίρ'ς στοῦ σπίτ' ἢ σπιτ'κὸς ἀπ' τὰ ξένα. Μλ. Μπ. Εἰς Πα «εἶνι γρουσουζιά ἢ κάπγοιους θάρθ'η.

Ἐμα μπουρῆ ἕνα πιδί νὰ περπατήσ' κι μπουσλάει, τότε θὰ λάβ'ς γράμμα ἀπὸ φίλου Μ.

9) Ὄταν τὰ πιδιά τρῶν βασίλ'μα ἡλιοῦ, τότες λέν πῶς τρῶν' τ'μοῖρά τ'ς Γμ. Μ.

10) Ὄταν τὰ πιδιά μαζεύουν κι τρῶν τ' τζούκνα ἢ ξύσματα ἀπ' ἔν τέντιζ' (=χύτραν) ἢ τοῦ ντ'γάν', τότες λέν: «θὰ βρέξ' στοῦ γάμου σας, μὴν τρῶτι». Γμ.

11) Ὄταν ἕνας πάη σκουτουμένους, βρουκουλιάζ' Γ6.

Ὄμοιον βλ. ἐν Σοποτῶ Καλαβρύτων (Λαογρ. τ. Η', σ. 217, ἀρ. 13)

11. Ἀπόκρεω.

Βλ. Α. Ἀρμεροκουλλοῦρα.

12. Ἀράχνη.

1) Θὰ λάβ'ς γράμμα (ἢ στοῦ σπίτ' θὰ λάβουν γράμμα Φ.), ἢ θὰ μάθ'ς χαμπέρ Ἀκ.

α) ὅταν ἔρθ' μαρμάγκα κι βριθῆ μπουστά σ' Μ.

β) ὅταν κριμαστῆ στοῦ σπίτ' μιρμάγκα Φ.

γ) ὅταν μπουστά σ' κριμασιῆ σφάλαγκας Πσ. Μλ. Ἀρ. Β.

δ) ὅταν ἀπᾶν' σ' κριμαστῆ μερμάγκα Ρμ. Πν.

ε) ὅταν στοῦ σῶμα σ' ἀνιθαίν' πάγγους¹ Γ6.

στ) ὅταν κατὶ σένα κατιβῆ μιρμάγκα. Ἀκ.

2) ὅταν ἔρθ' μερμάγκα, σφάλαγκας κι βριθῆ μπουστά σ', θάρθ' φίλους Μ.

3) ἄμα κριμαστῆ στοῦ σπῖν' σφάλαγκας, α) θὰ νάρθ' συγγινηῆς ἢ φί-

¹) πάγγος = μικρὰ ἀράχνη.

λους κὶ θὰ καθίσ' στοὺ ἴδιου μέρους ποὺ κριμάστ'κι οὐ σφάλαγκας Ι.
6) θάρθ' φίλους Σπ.

4) Ἄμα κρέμιτι σφάλαγκας στοὺ σπὶτ', θάρθ' γράμμα ἢ μ'σαφίρ'ς Ρτ.

Ἡ ἀράχνη ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων εἰς μαγικοὺς σκοποὺς τρεφομένη ὑπὸ φαρμακοπωλῶν (Ἀριστοτ., Περὶ τὰ ζῷα ἱστορ. 9, 4) καὶ διὰ τὴν πρόγνωσιν τοῦ καιροῦ, πρὸς δὲ ἀναλόγως καὶ τὰ «ἀράχνια φέρεται» (Ἀριστοτέλ. Προβλημ. 26, 61). Περὶ τῆς τοῦ καιροῦ προγνώσεως διὰ τῆς ἀράχνης βλ. καὶ Βρετοῦ, σ. XLVIII.

13. Ἄριθμὸς

1) Ἄμα φτάϊς στὰ δεκατρία, ἐκεῖ θὰ μείν'ς Ε. Μ. Ι. Ἄρ.

Σημ. Τοῦτο λέγεται συνήθως ὑπὸ τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν χαρτοπαικτούντων εἰς τὸν ἕτερον λαβόντα 13 ἀριθμούς, ὅπερ θεωρεῖται ὡς προδήλωσις τῆς μελλούσης ἀπωλείας τοῦ παιγνίου ὑπὸ τούτου. Ὀρισμένοι ἀριθμοὶ σήμερον ἐν Ἑπιείρῳ ὡς καὶ οἱ περιττοὶ ἢ οἱ ἄρτιοι (βλ. λ. Ὅρνις, Πετεινὸς κλ.) ἔχουν μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὰς μαντείας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἴσως εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν εἰς τὸν βίον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Οἱ περιττοὶ ἰδίως ἐθεωροῦντο ὡς ἱεροὶ χρησιμοποιούμενοι πάντοτε εἰς τὰς θυσίας (Σοφοκλ. Οἶδ. ἐπὶ Κολωνῶ 478, 482), εἰς τὴν προσφορὰν ὀνομασίας τόπου (Ἡροστρ. ΙΧ, 39—VII, 114), εἰς τὰς κηδεῖας ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν λαμπάδων (Παργασσός, τ. ΙΕ', 1892, σ. 851) καὶ εἰς τὰς μαντείας: «οὐδ' ἂν διαβουλευσαίμεθα ἔτι, πρὶν ὡς οἱ μάντις ἐξηγοῦντο τρεῖς ἐννέα ἡμέρας μείναι» (Θουκυδ. VII, 50.—Πλουταρχ. Νικίας, 9).

14. Ἄρκτος

1) Ἄστρον: Ἄμα ἢ πούλια γύρ' στοὺ ξάστρου τ'ς εἴκουσ' μία τ' χαμέν, θὰ κἀν' σαράντα μέρη καλὸς κερὸς, κὶ ἂν γύρ' στὰ σύγνιφα, θὰ κάμ' χιμῶνας Ρτ.

(Παρακλησίον ἐν Πάτραις, Λαογρ. τ. Β'. σ. 706 αὐτ. τ. Ε' σ. 231).

2) Ζῶον: Ἄμα τ' μπρουτουχρουνιά λιάσ' ἢ ἀρκούδα τ' ἀργκδόπλα' θάχουμι σαράντα μέρη χ' μῶνα Ρτ.

15. Ἄρμυροκουλλούρα

1) Γκαθαρή Διφτέρα χωρὶς νὰ φὰς τίπουτις οὔτι νὰ πιῆς (οὔτι κὶ τζιγάρου), χουρὶς νὰ λὲς πῶς δὲν τρῶς (νὰ λὲς πῶς ἔφαῖς σ' αὐτουνούς π' σὶ ρουτᾶν), φρόντ' σὶ (κουπέλλα ἢ παλλ'κάρ' νὰ κλέψης ἀπὸν τρία σπίτια, π' ζοῦν τ' ἀντρόγινα ἀλεύρ' κὶ ἀλάτ' κὶ δῶσ' τα σὶ μιὰ προυτάρρα κουπέλλα ἀνύπαντρη νὰ τὰ ζ' μῶσ' χουρὶς νὰ κ' τάη σ' αὐτά, ὅταν τὰ ζ' μῶν', νᾶχ' τὰ χέρια τ'ς πῖσου κὶ νὰ ζ' μῶν', ἀφοῦ ἰσὺ τ'ς δῶῖς ὅτι χρειάζιτι. Ἄφοῦ γίν' ἔτοιμου τ' ἀρμυροκουλλούρ', πάρ' του ἀπ' τὰ χέρια τ'ς, χουρὶς πάλι νὰ γυρίσ' νὰ κ' τάξ' πῖσου τ'ς. Ἰσὺ, ἀφοῦ τὰ ψήῖς μοναχὸς σ', τοῦ βράδ', πρὶν κ'μηθῆς, φαῖ ὅσου μπουρέῖς, τοῦ ἄλλου βάλ' του στοὺ προυσκέφαλό σ' κὶ τ' νύχτα θὰ ἰδῆς στοὺν ὕπνου σ' τοῦ σύντροφού σ'. Πτ.

Ἔμα εἶσι κουπέλλα, μπουρεῖς κὶ μουναχὴ σ' νὰ ζ' μῶις, ἄν εἶσι προυτάρα¹ Μ.

Εἰς Βρ. αἱ μαντευόμεναι βλέπουν, ὅτι «ὅποιους τ'ς δῶς² νιρὸ μὶ λαήν³, αὐτὸς θὰ νᾶν οὐ ἄντρας τ'ς», εἰς Γμ. «τοῦ βράδ' τ'γ Καθαρὴ Διφτέρα φκιάνουν τ' ἄρμυρουκούλλουρα ἀποῦ τρία χ'τάλια νιρὸ, τρία ἀλάτ' κὶ τρί' ἀλεῦρ'. Ἄπ' αὐτῆ τριῶν τ' μισὴ κὶ τ'ν ἄλλ' ντ' βάνουν στοῦ προυσκέφαλό τ'ς», εἰς Ι. «αἱ νέαι τρώγουν ἄρτον ζυμωμένον ἕξ ἴσου ποσοῦ ἀλεύρου καὶ ἴσου ἄλατος» (ἐκ τῆς «Ἐστίας», τ. Α'. 1892 σ. 100), εἰς Μπ. «μιὰ προυτάρα ἦ κὶ ἄλλα κουρίτσια, χουρὶς νὰ λείπ' ἦ προυτάρα, φκιάνουν τ' ἄρμυρουκούλλουρα... ἄν δὲν ἰδοῦν τίπουτις στοῦν, ὕπνου τ'ς, εἶνι κακὸ ἢ θάνατους, π' θὰ κάνουν νὰ μὴ γίν' οὐ θάνατους», εἰς Πσ. «φκιάνουν τ' ἄρμυρουκούλλουρα μὶ μιὰ κταλιὰ νιρὸ, μιὰ ἀλεῦρ' κὶ μιὰ ἀλάτ...», εἰς Ρ. «πρὶν πέσουν νὰ κ'μηθοῦν λέν' τρεῖς φουρές: «Ὅποιους θάρθ' νὰ μ' δῶς⁴ νιρὸ, αὐτὸς θὰ εἶν' οὐ σύντρουφός μ'», εἰς Ρμ. λέν' τρεῖς φουρές πάλι:

«Ποιὸ εἶν' τ' οὐριστικό του δ'κό μ'
ν' ἄρθ' νὰ μ' δῶς⁵ νιρὸ»,

εἰς Ρπ. «ν' τιλιφταῖα Κυριακὴ τ'ς ἀπουκριᾶς ἀρχ'νᾶν ἀπ' τοῦ βράδ' νὰ νηστεύουν τὰ παλλ'κάρια κ' οἱ νιές. ἔγ Καθαρὴ Τρίτ' τοῦ βράδ' ζ'μῶνουν τ' ἄρμυρουκούλλουρα, ὅπου τὰ δυὸ μοιράδια εἶνι ἀλάτ' κὶ τοῦ τρίτου ἀλεῦρ'». Ὁμοίως εἰς Πτ. καὶ Ρτ.

2) Τὰ κουρίτσια π' θέλουν νὰ μάθουν, τί ἄντρα θὰ πάρουν, παίρουν λίγου ἀλεῦρ', (μ'σὸ ἀποῦ ραπουσίτ⁶ κὶ μ'σὸ ἀποῦ σ'τάρ'), ἀλάτ' ὅσου κὶ ἀλεῦρ', κὶ νιρὸ. Μ' αὐτὸ φκιάνουν τ' ἄρμυρουκούλλουρα γ' Καθαρὴ Τιτράδ', τοῦ βράδ' νηστεύοντας ἀποῦ ντ' Διφτέρα. Ἔμα ἰδοῦν στοῦν ὕπνου τ'ς νὰ πίνουν νιρὸ μὶ καλὸ μαστραπᾶ, θὰ πάρουν καλὸν ἄντρα, ἄν εἶνι κακὸς οὐ μαστραπᾶς, κακὸς κὶ οὐ ἄντρας. Πλ, ἐν Κ. «κρατᾶν τοῦ τρίμιρου⁵ κὶ ἔγ Καθαρὴ Τιτράδ' τοῦ βράδ' στοῦν ὕπνου τ'ς βλέπουν ἄν πιοῦν νιρὸ μὶ καλὸ ἄγγειό, θᾶνι καλὸς οὐ ἄντρας...», εἰς Αν. «τ'γ Καθαρὴ Διφτέρα μὶ τρεῖς κταλιές ἀλάτ, ἕνα κτάλ' νιρὸ κὶ ἕνα ἀλεῦρ' φκιάνουν κρυφὰ τ' ἄρμυρουκούλλουρα..... Τοῦ βράδ' στοῦν ὕπνου τ'ς, ἄμα ἰδοῦν νὰ τ'ς δίν' νιρὸ μὶ λίτρα⁶, θᾶνι χήρους, ἄν μὶ κανάτ' θᾶνι

¹) Τὸ πρωτότοκον τέκνον ἐν ἐκάστη οἰκογενεῖα.

²) Πήλινον ἄγγειον ὕδατος.

³) Ἀραβόσιτος.

⁴) Καὶ τοῦτο ἐξηγεῖται πάλιν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διότι ὁ γαμβρὸς εἰθίσται ν' ἀγοράξῃ διὰ τὸν γάμον μαστραπᾶν, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ πῖν νερὸ ἢ νόμφη.

⁵) Τριήμερος νηστεία ἀπὸ τῆς Καθαρᾶς Δευτέρας μέχρι τῆς Καθαρᾶς Τετάρτης.

⁶) Ποτήριον ἐκ λευκοσιδήρου.

νιός. Τοῦ ἴδιου κάνουν κὶ τ' ἀνύπαντρα πιδιά», καὶ εἰς Πν. «ἂν οὐ μαστραπᾶς εἶνι χρυσός, τότες ἢ τύχ' τ' κουριτσιουῦ θᾶνι πουλὺ καλή, ἂν οὐ μαστραπᾶς δὲν εἶνι ἀποὺ χρυσό, τοῦ κουρίτσ' θᾶχ' «τίχ' ἀπ' ἀσφάκα»¹⁾.

Περὶ τῆς ἀρμυροκουλλούρας βλ. παραλλαγὰς πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος: «Νεοελληνικά Ἀνάλεκτα. 1872, 335—N. I. Πολίτου, Νεοελληνικὴ μυθολογία 1874, σ. 230—I. Π. Ἑρειώτου Συμβολὴ εἰς τὰ τοῦ βίου τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων, Ἀθήναι, 1890, σ. 14—Alb. Thumb, ἐν Zeitschr. d. Vereins f. Volkskunde, 1892, τ. II, σ. 291—2—Ἀπτικὸν Ἡμερολόγιον, 1896, σ. 328—A. Γ. Καμπούρογλου, Ἱστορία τῶν Ἀθηναίων, τ. Γ', σ. 19—20 E. Π. Σταματιάδου, Σαμιακά, τ. Ε', σ. 382—Ἐθνικὴ Ἀγωγή, Δ' (1901) σ. 46—Λαογραφ. τ. Γ' σ. 6—10, 46, 49,—50, 511, 512.

Ἡ ἀρμυροκουλλούρα ὡς προκλητικὸν μέσον μαντικῶν ὀνειρῶν ἐνθυμίζει τὰ ὑπὸ τῶν ἐγκαθευδόντων εἰς τὰ μαντεῖα ἀρχαίων προσφερόμενα διάφορα τοῦ αὐτοῦ εἶδους κατασκευάσματα, ἢτοι λαγίδας, μάζας, πλακοῦντας, μελίγματα (*Deubner, De incubatione*, σ. 429). Περὶ ταύτης ἰδὲ καὶ Λαογρ. τ. Γ' σ. 35.

Εἰς πολλὰς μαντεῖας ἀπαραίτητον συμπληρωτικὸν στοιχεῖον ἐμφανίζεται τὸ ὕδωρ. Γνωστὴ εἶναι ἢ παρ' ἀρχαίοις ὕδρομαντεία ἢ ὑετομαντεία ἢ ὕδατομαντεία, ὡς καὶ παρὰ Ῥωμαίοις ὁ aquae augur (Horati, Od. 3, 12, 17). Ὡς στοιχεῖον τῆς φύσεως τὸ ὕδωρ συνεδέθη μετὰ τῶν θεῶν, ὧν αἱ ἄοκνοι διὰ τούτου ἐκεράννυντο (Σοφοκλέους Οἰδ. ἐπὶ Κολων. 481), ἐθεωρήθη ἅγιον, ὡς τοῦτο δηλοῖ βυζαντινὸν ἐπίγραμμα ἐπὶ πλακὸς ναοῦ ἁγ. Ἀνδρέου Πατρῶν (Παρνασσός, τ. Α', 1877, σ. 73—Στ. Ν. Θωμοπούλου, Ἱστορία τῆς πόλεως Πατρῶν, Ἀθήναι, 1888, σ. 88—τοῦ αὐτοῦ. Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας, Ἀθήναι. 1899, σ. 24—*Baedeker Griechenland*, 1883, σ. 20—1888, σ. 30—1908 σ. 283) καὶ ἐξαγνιστικὸν (πρβλ. Λαογραφ. τ. Γ' σ. 405). Περὶ τῆς ἐξαγνιστικῆς δυνάμεως τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ διὰ τούτου ἐλέγχου τῆς ἀγνεύσεως γυναικὸς βλ. κατωτέρω λ. Κουλλοῦρι σημειουμένην μελέτην τοῦ Ἀδ. Ἀδαμαντίου ἐν Λαογρ. II' σ. 15—147, 390—446. Ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ Λιμηρᾷ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἴνους ἐμβάλλουσιν εἰς τὸ ὕδωρ ταύτης μάζας τὰς ὁποίας «ἐπὶ μὲν τῷ αἰσίῳ τοῦ ἐμβολόντος καταδεξάμενον ἔχει τὸ ὕδωρ εἰ δὲ ἀναπέμψαιτο σαῦς, πονηρὸν κέκριται σημεῖον» (Παισαν. Γ' 23, 5). Ἐκ τούτου ἐξεπήγασεν ἡ μαντικὴ δύναμις τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα (Διογ. Λαερτ. 8, 33—Κεδρηνός τ. I, σ. 349, ἔκδ. Βόννης).

Τὸ ποιὸν τῶν ἀγγείων τέλος—τὰ ὁποῖα εὐρίσκομεν εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν τῶν διὰ τῆς ἀρμυροκουλλούρας μαντειῶν—τὰ ὁποῖα προσφέρει ὁ ὑποψήφιος γαμβρὸς εἰς τὴν διὰ μαντικοῦ ὀνειροῦ ἐπιζητούσαν τοῦτον κέρην ἢ καὶ ἀντιστρόφως, δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὰ ἀγγεῖα τῶν ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν χρόνων, ἅτινα, ἀργυρᾷ μὲν καὶ χρυσᾷ ὄντα, φέρουσιν «εἰς τιμὴν», ξύλινα δὲ καὶ ὀστράκινα, «εἰς ἀτιμίαν» (Λαογραφ. τ. Β', σ. 6, 1 ἔνθα καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία) καὶ οὔτε διαφέρει ἡ διὰ τῆς ποιότητος τῶν ἀγγείων προμάντευσις τῆς ποιότητος τοῦ γαμβροῦ ἢ τῆς νύμφης ἐν Ἑπιδαύρῳ ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου: «Ἐὰν ἴδῃ τις ἀργυροῦν τι σκεῦος χειρώσασθαι, ἐπικέρδειαν πραγμάτων σημαίνει « (τὸ χαρῖον τοῦτο ἐλήφθη ἐξ ἀνανύμου ὀνειροκριτικοῦ κώδικος τῶν Παρισίων, ἀριθ. 2511 δημοσιευθέντος ὑπὸ Fr. Drexl ἐν Λαογρ. τ. Η' σ. 347—375 καὶ προερχομένου κατὰ τὸν ἐκδότην ἀπὸ παλαιότερας πηγῆς).

16. Ἄρτος.

1) Ὅταν τρωῶν δὲν ἀφίνουν κουμματάκια ψουμὶ στοῦ τραπέζ', εἶνι κακό. Ἄμ' ἀφήσουν τὰ παλλ' κάργια, θὰ τ'ς ἀφήσ' ἢ ἀρριβουνιαστ' κιά Βε.

¹⁾ Παροιμιώδης φράσεις περὶ τοῦ ἀτυχοῦς.

2) Ἐμα τρίβουν ψουμί σ' ἓνα ἄγγειο μὶ καφὲ ἢ γάλα ἢ φαί, κι' εὐχ' νὰ πέσ' κάνα κουμματ' ψουμί, θάρθ' ξένους στοῦ σπίτ' Βρ. ἢ ἴμσαφίψ' Μ.

3) Ἐμα γύρ' οὐ ἥλιους κὶ δώϊς ψουμί, θὰ ξ'νίσ' Βρ.

4) Ν' ἀρχιχρουνιά νὰ μὴ δίν'ς ψουμί, γιὰτὶ ἀλλιῶς θὰ δίν'ς ὄλ' τ' χρουνιά Πλ.

Βλ. λ. Ἄλας, Ἄλευρον.

17. Ἄστρον.

Θὰ βρέξ' σίγουρα, λέν οὐ κόσμους, ἄμα στοὺν οὐρανὸ εἶνι πουλλὰ ἀστέργια Τ.

Βλ. Ἄλευρον.

18. Ἄστραπή.

Θὰ βρέξ', ἄμ' ἀστράφτ' στ' Στρουγγούλλα¹ Μλ., ἄμ' ἀστράφτ' ἀπ' τ' Μάννα² Ρτ., ἄμα εἶνι καλουκαίρ' κι' ἀστράφτ' στοὺν Ἄη-Λιᾶ³ Γμ.

Βλ. ὁμοια εἰς Τὰ Νέα Γεωπονικά, ἔτ. Γ', 1908, σ. 422 — Μαρίνου Βοστοῦ, Ἐθν. Ἡμερολόγιον, ἔτ. 1872. — Ἐν Πύργῳ Ἡλείας λέγεται διὰ στίχων :

Ὅταν ἀστράφτ' τὸ Ποντικόκαστρο,
βάλε τὸ ὕννι στὸ τράστο'
ὅταν ἀστράφτ' κατὰ τὴν Ἀρκαδιά,
κάνε κι' ἄλλη μιὰ σπορά.

(Ἐν Στ. Κυριακίδου, Ἑλλην. Λαογραφ. μέρος Α', ἐν Ἀθήναις, 1923, σ. 331), ὡς ἐν Ἡπίρῳ (ἀδήλου τόπου):

Ἄστραψε 'ς τὸ Ζάλογγο
βάλε μέσα τ' ἄλογο.

(Ἐνθ' ἄν. σ. 331).

19. Βορρᾶς

Βλ. λ. Γαλῆ. Νῆσσαι.

20. Βοῦς

1) Ὅταν βόϊδ' ὄλ' νύχτα μουγκρίζ' στοῦ παχνί, εἶνι γρουσουζ'κου Κ.

2) Ὅταν τοῦ καλουκαίρ' στριγγλιάζουν³ τὰ γιλάδια, θὰ βρέξ' Γμ.

3) Ἐμα μουγκρίζουν τὰ βόϊδια, θᾶχουμι κακὸγ κερὸ Ακ. Πν. Δλ.

Ἐμα μουγκρίζουν τὰ γιλάδια, θᾶνι κακὸς χ'μῶνας Ρτ.

4) Ἐμα τὰ βόδια μουγκρίζουν τοῦ προῦ, παίζουν κὶ σκάφτουν τ' γῆς, θᾶχουμι βαρλουχειμουνια Πλ.

Πρβλ. ὁμοιον περὶ χοίρων ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β' σ. 705). Βλ. τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοκρίτου (25, 137) ἀναφερόμενον διὰ τοὺς ἀρχαίους.

¹) Τὰ περὶ τῶν τοπωνυμιῶν τούτων βλ. λ. Σύννεφον, 1 καὶ 2.

²) Μάννα λέγεται εἰς τὰ Ρετσιανά ἢ Δύσις.

³) Στριγγλιάζω = τσιμποῦμαι, δάκνομαι ὑπὸ στρίγγλιας, οἴστρου, οἴστρουμαι.

21. Βύας

Ὄταν οὐ κίρως εἶνι βρουχιρὸς κι' ἀκοῦμι τὸν μποῦφου νὰ λαλάη σὶ προσήλιου, θὰ κρατήσ'. Ἄν οὐ κίρως εἶνι καλὸς κι' οὐ μποῦφους λαλάη στ' ἀνήλιου, οὐ κίρως θὰ χαλάσ' Γμ.

Ἄμα οὐ μποῦφους λαλάη σὶ μέρος χαμηλότερου ἀπ' τοῦ χουριό, θὰ βρέξ' Μ.

Ὄταν λαλάη οὐ μποῦφους στ' ἀνήλια ἢ στοὺν ζιρβό, θάχουμι βαρὺν χ'μῶνα, ἄμα στὰ προσήλια, θάχουμι καλουκιρία. Μ. ΠΑ.

22. Γαλῆ

1) Ἄμα λούζιτι ('Ι. Σ.) ἢ νίβιτι ('Ακ.) ἢ πλίνιτι (Πα) ἢ γάτα, α) θὰ βρέξ' Ι. Σ. Πα. β) οὐ κίρως θὰ χαλάσ'.

Πανελλήνιος ἡ δοξασία αῖνη. Πρβλ. Βρειτοῦ σ. XLVII — Ν. Γεωπον. σ. 422. Ὅμοια μαντεία ἐν Λέοβω (*Georgeakis et Pineau, Folklore de Lesbos*, σ. 339).

2) Ἄμα ἡ γάτα νίβιτι Γμ. Σπ. Ι. ἢ λούζιτι Μ. α) ἀπάν' ¹⁾, θὰ κρατήσ', ἄμα κ'τάη κάτ' ¹⁾, θὰ βρέξ' Μ.

Ἡ γαλῆ, ἱερὸν ζῷον κατ' ἀρχὰς παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις, ἐθεωρεῖτο κατόπιν ὡς τοιοῦτον παρὰ τοῖς λοιποῖς λαοῖς τῆς ἀρχαιότητος. Εἰδικῶς δὲ περὶ τῆς ὑπομελαίνης γαλῆς ὡς φορέως εὐτυχίας παρ' ἀρχαίοις βλ. *G. Leemans, Papyr. graec. mus. aut. publ. Lugduni*, 5.

β) κατ' ν' ἀνατουλή, θὰ κρατήσ', κάτ' ντ' δύσ', θὰ βρέξ' Σπ.

γ) κάτ' ν' ἀνατουλή, θάχουμι βρουχή, κατὰ βουρρα, χιόν'. Μ.

δ) κατὰ βουρρα, θὰ φ'σήξ' βουρριᾶς, κατὰ Νότ', θὰ φ'σήξ' νουτιᾶς.

Ἐτσ' ἀπὸν κεί πὸν κ'τάει ἡ γάτα, θάχουμι τ'ν ἄλλ' μέρα ἄερα. Ι.

Βλ. παραλλαγὰς Κυνοῦρίας [Λαογρ. τ. Δ', σ. 738].

ε) Ἄμα πλύνιτι στοὺν πρόσουπου, θὰ βρέξ', ἄμα στ' αὐτιά, θὰ φ'σήξ' ἄερας Μ.

3) Ἄμα νιαουρίζ' ἡ γάτα κ' ἔχουν ἄρρουστου στοὺν σπὶτ', θὰ πιθάν' οὐ ἄρρουστους. Ἄμα τ' χτ'πήσουν, διώχνουν τὸ κακό. Πσ.

4) Ἄμα ἡ γάτα π'ρών' τοῦγ κῶλού τ'ς (=πυρώνη τὸν κῶλόν της), θάρθ' βαρὺς χ'μῶνας.

5) Ἄμα ἡ γάτα ἀγλείφ' τοῦγ κῶλού τ'ς κὶ σ'κόν' τοῦ πουδάσ' τ'ς ἀπάν', θάρθ' στοὺν σπὶτ' χουρουφύλακας. Ρτ.

Σημ. Ἡ ἐμφάνισις χωροφύλακος εἰς τὴν οἰκίαν θεωρεῖται εἰς τὸ χωρίον, ὡς καὶ εἰς περιφέρειαν τούτου, τὸ Ῥαδοβίζι, κακόν.

6) Ἄμα κατ'ρήσ' (=κατουρήση) κάποια γάτα ἀπ' τοῦ νταβάν' στοὺν πάτουμα, εἶνι πουλὸ κακό.

7) Ἄμα ἡ γάτα πααίν' κὶ κὶ κ'μᾶτι (=κοιμᾶται) στοὺν κριββάτ' κουντὰ στοὺν ἄρρουστου κι' ἀπάν' τ', λέμι: «ἡ γάτα θὰ τ' πάσ' τοῦ κακό, τ'ν

¹⁾ Ἀπάνου=Ἀνατολή, Κάτου=Δύσις.

ἄρρωστια κὶ θὰ γίν' καλὰ» Γμ. Ἄμα ἔδῃσ' (=πηδήση) στοῦ νικρό, θὰ πιθάν' κὶ ἄλλους στοῦ σπὶτ' Βρ.

8) Ὅταν πιθάν'ς κὶ πιράσ' ἀποῦ πᾶν' σ' γάτα ἢ ὄ,τ' ἄλλου, βρουκουλιάϊγ'ς. Μλ. Σπ.

Βλ. καὶ Στ. Κυριακίδου, σ. 202, ἐνθα καὶ ἀναφέρονται πλείονες περιπτώσεις, καθ' ἃς οἱ νεκροὶ γίνονται βρουκόλακες. Ὅμοια καὶ ἐν Κυνουρίῳ (βλ. Λαογρ. τ. Δ' σ. 472), ἐνθα ἐκτὸς τῆς γαλῆς δύναται νὰ περάσῃ κύων, ὄρνις ἢ ἄνθρωπος τις ἐχθρός.

9) Ἄμα εἶνι ἄρρουστους στοῦ σπὶτ' κὶ δὲν πααίν' κουντὰ ἢ γάτα, οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν' Ρτ.

23. Γλαῦξ

1) Ἄμα σ' ἕνα σπὶτ' κουντὰ ἢ ἀπᾶν' (στ' ν' ἄκρ' στοῦ σπὶτ' Πγ. στὰ μπουχαρκά (=καπνοδόχους) Πν.) λαλάη κουκουβάια¹, κάπγοιου κακὸ θὰ γίν' στοῦ σπὶτ'. Γμ. εἶνι θάνατους Σπ. Πν. Πγ. Δλ. Τ. ῥ'μάζ'² ὄλου τοῦ σπὶτ' Πσ. εἶνι κακὸ γιὰ τοὺν ἀφέντ', θὰ πιθάν' σπιτ'κὸς ἢ στινὸς συγγινηῆς Πα.

Ἄμα λαλάη κ' εἶνι ἄρρουστους στοῦ σπὶτ', οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν' Ἰμένα ἔτσ' μοῦγινι. Ἦταν ἄρρουστ' ἢ ἀδιρφή μ' κὶ τ'ν εἶχα σ' αὐτὸ τοῦ δουμάτιου. Ἐρχιτι μὲν κουκουβάια κὶ λαλάει. Παίρου ν' ἀδιρφή μ' σ' ἄλλου δουμάτιου. Κ' ἰκεῖ ἔρχιτι ἢ κουκουβάια ἀπόξου ἀπ' τοῦ σπὶτ'. Ἦ ἀδιρφή μ' πέθανι. Ἰ.

Ἄμα οἱ κουκουβάϊς λαλᾶν κουντὰ σ' ἄρρουστου, οὐ ἄρρουστους θὰ πιθάν' Ρτ.

2) Ἄμα λαλᾶν κουκουβάϊες (ἢ μία Ι.), θὰ κάμ' χ'μῶνας Ρτ ἢ θὰ χαλάσ' οὐ κερὸς Ἰ.

Ὅταν ἀκοῦν τ'γ κουκουβάια νὰ φουνάζ' κουκουμάου, λένι πὼς θάχουμι κακὸγ κερὸ, γιὰτὶ μὶ τ' φουνή τ'ς ἢ κουκουβάια κρᾶζ' τὰ πιδιά τ'ς ἀποῦ φόβου μὴγ κρυώσουν. Ὅταν ἀκοῦν τ' φουνή τ'ς κούουκει τότε λέν πὼς θάχουμι καλουκιριά, γιὰτὶ μὶ τ' φουνή τ'ς ἔχ' χαρὰ π' θάρθ' καλὸς κερὸς.

Διὰ τῆς φωνῆς τῆς γλαυκὸς οὕτω προγινώσκουν ἐν Ἡπειρῷ τὸν καιρὸν ἢ τὸν θάνατον ἢ κακὸν ἐπισυμβησόμενον, ἔνεκα δὲ τῶν λαμπόντων ὀφθαλμῶν τῆς καὶ τῆς ἰδιολάλου κατὰ τὴν νύκτα φωνῆς τῆς ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἱερὸν πτηνόν, ἄλλοτε ὡς αἴσιος καὶ ἄλλοτε ὡς ἀπαίσιος οἰωνὸς θεωρούμενον. Ἡ γλαῦξ παρ' ἀρχαίοις «ἠσυχαῖον φθειγομένη ἐν χειμῶνι εὐδῖαν προσημαίνει» (Θεοφρ. Ἀποσπ. ζ' δ' 52), λέ-

¹) Εἰς Δλ. λέγεται Χουκουβάια.

²) ῥημάζω=ξεπατώνομαι, ἐκθεμελιούμαι, ἐξαφανίζομαι. Παραλλαγὰί Γκιουμουλτζίνης (Λαογρ. Β', σ. 412), Πατρῶν (Λαογρ. Β', 704).

γεται δὲ «γλαῦκα ὄφθῆναι διαπετομένην ἀπὸ δεξιᾶς τῶν νέων καὶ τοῖς καρχησίοις ἐπικαθίζουσιν· διὸ δὴ καὶ μάλιστα προσέθεντο τῇ γνώμῃ (δηλ' τοῦ Θεμιστοκλέους) καὶ παρεσκευάζοντο ναυμαχῆσοντες» (Πλουτ. Θεμιστοκλ. ιβ') καὶ ὑπονοεῖται ὡς κακὸς οἰωνὸς εἰς τὸν ἐν τῇ λ. Μάρτης ἀναφερόμενον νομοκάνονα διὰ τῶν λέξεων: «ἢ ἄλλο πουλίον». Προεσημεινε δὲ καὶ αἴσια πρὸ παντὸς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὧν γνωστὴ ἡ παροιμία «γλαῦξ ἵπταται» ἐπὶ εὐτυχῶν συμβησομένων.

24. Δευτέρα καθαρά

Βλ. λ. Ἀρμυροκουλλούρα.

25. Δρυοκολάπτης

Ὅταν λαλῆ οὐ δρυοκουλάφτ'ς, θὰ βρέξ' Ι.

26. Δύσις

Βλ. λ. Ὅρνις, Ἀνατολή.

27. Ἐλάτη

Ὅταν τὰ ἔλατα ἔχουν πουλλὰ κουκουλίτσια, θὰ κάμ' χ'μῶνας Μ.

28. Ἐρις

Ὅταν προῦι-προῦι τσακώνουντι στοῦ σπίτ', θὰ γίν' κακὸ Αμ.

29. Ζῶον

1) Ἀμα σφάιζ ἓνα ζῶον κὶ δῆς νὰ δαγκάσ' ντ' γλῶσσά τ', σημαίν' πῶς κὶ ἄλλου θὰ σφάξῃς ἢ θὰ σ' τοῦ σκοτώσουν Βρ. Πα.

2) Ἀμα τὰ ζὰ βγοῦν στοῦ λιβάδ' κὶ δὲ σκουρπιοῦντι νὰ βουσκῆσουν κὶ χασμουκ'μοῦντι (=χασμοκοιμοῦται) οὐ κερὸς θὰ χαλάσ' Βτ.

Ὅταν τὰ ζῶα παίζου κὶ τρῶν χουρτάρια ἂ' δὲν τ' ἄτρουγαν πουτέ οὔτι τὰ μάλλαζαν, θάχουμι κακὸγ κερὸ ΠΑ.

Ὅταν τὰ ζῶα παίζου, κακὸ στοῦ σπίτ' Πγ.

3) Ὅταν ἓνα ζῶον ξικ'νάη γιὰ δρόμου κὶ κουπρίσ', θὰ γυρίσ' πάλι στοῦ σπίτ' καλὰ Μ.

4) Ἀμα προुकόβουν τὰ ζῶα, «θὰ φὰν τοῦ ν'κουκύρ'», λέει οὐ κόσμου Πγ.

30. Ἡλιος

Ὅταν ἰδῆς τοῦν ἡλιου νὰ δύν' μὶ ξαστιριά, αὔριου θανά ἔς καλὸν κερὸ Μλ.

Ὅμοιον ὑπὸ Λιακκοβικιωτῶν εἰς Γουσίου. Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα, σ. 74, ἐν Πάτραις (Λαογρ. τ. Β', σ. 705). Βλ. λ. Ἄλας, Ἄλευρον, Ἀνθρώπος 7, 9, Ἄρτος 3, Μέλι, Ὅξος.